

Gymnasieskolan 2007

Ideologiska influenser inom
Samhällsvetenskapsprogrammet

Marica Johansson
Berit Kemi

Luleå tekniska universitet

C- uppsats

Samhällskunskap

Institutionen för Industriell ekonomi och samhällsvetenskap

Avdelningen för Samhällsvetenskap

Abstrakt

Syftet med rapporten var att studera huruvida förändringar i gymnasieskolan och främst Samhällsvetenskapsprogrammet kan härledas till socialistiska och/eller liberalistiska värderingar. Metoden som vi har använt oss av är innehållsanalys och materialet är böcker och Internet. I bakgrunden ger vi en inblick i hur olika samhällssituationer genom tiderna har påverkat läroplanerna. Vi presenterar tre ideologiers grundsyn och hur dessa eventuellt har påverkat gymnasiet och samhällsvetenskapsprogrammet. En jämförelse har gjorts mellan programmålet för det nuvarande och det kommande Samhällsvetenskapsprogrammet. Slutsatser som vi kommit fram till är att förändringarna i gymnasieskolan och Samhällsvetenskapsprogrammet kan härledas till vissa politiska värderingar. Vi har dragit slutsatsen att det som präglat skolan från 1945 fram till idag mest är det socialistiska synsättet, med deras fokus på att utjämna olikheter genom utbildning och att ett stort värde sätts på gemenskap. Utifrån vår jämförelse av programmålen har det visats sig att trots att dessa mål tillkommit under en socialistisk regering kan vi se att det finns liberala inslag. Vi har tolkat förslaget om att programmen ska ses utifrån ett helhetstänkande som ett liberalt inslag, där samhället ska anpassa sig efter individen och inte som det socialistiska där individen ska anpassa sig efter samhället.

Innehållsförteckning

Introduktion.....	1
Syfte	2
Frågeställningar	2
Avgränsningar	2
Metod och material.....	2
Disposition	3
Samhällsutvecklingens påverkan på läroplanerna.....	4
Skolan som privat eller offentlig sfär	4
Två ideologiers grundsyn på samhället.....	6
Samhällssituationen och läroplanerna	7
Dagens läroplaner.....	10
Perspektiv på de nuvarande läroplanernas konsekvenser	12
Förändringarna inom gymnasieskolan 2007	15
Gymnasieskolan och Samhällsvetenskapsprogrammet.....	15
Programmål för Samhällsvetenskapsprogrammet 1999 och 2007.....	18
Skillnader och likheter mellan det nuvarande och kommande programmålet.....	19
Samhällskunskapen då, nu och sedan	21
Referenser.....	28

Introduktion

Valet hösten 2006 blev ett märkligt val, socialdemokraterna förlorade valet men många menar att moderaterna tagit över deras politik. Moderaterna har i stora delar accepterat den socialdemokratiska samhällsmodellen och de har i vissa avseenden lovat ännu bättre offentlig service och bidrag. Moderatledaren Fredrik Reinfeldt uttalade i vallrörelsen att vad än socialdemokraterna utlovade när det gällde vård, skola och omsorg skulle de föreslå mer. Statsvetarprofessorn Bo Rothstein skriver i en artikel att "De verkliga segrarna i politiken kommer när man lyckas få sina motståndare att tänka och känna som man själv - när ens verklighetsuppfattning och politiska ideal blir det som samhällsvetare benämner hegemonisk" (Rothstein, B. 2006).

Detta har inspirerat oss att i vår uppsats söka kopplingen mellan två ideologiernas grundsyn och hur detta har påverkat och kommer att påverka skolan och eleverna genom styrdokumentet. Anledningen till att vi valt dessa två ideologier är att de är grunden till dagens partier. Eftersom vi snart är färdiga gymnasielärare och gymnasiet står inför en tänkt reformering år 2007 tyckte vi att det skulle vara intressant att fördjupa oss inom detta. Vi kommer att studera om förändringarna kan härledas till vissa politiska värderingar. Utifrån erfarenheter av verksamhetsförlagd utbildning på olika skolor har vi märkt att arbetet med detta pågår och har upplevt att vissa lärare är mer och andra mindre intresserade och engagerade. Skolan är en del av samhället och påverkas av olika politiska beslut som tar sig uttryck i skolans styrdokument. Enligt nationalencyklopedin innebär begreppet ideologi att ha en viss samhällsåskådning som baseras på antaganden om verklighetens beskaffenhet samt vissa värderingar och normer.

Ett tydligt exempel på att politiken direkt påverkar skolan är att gymnasiereformen, som arbetats fram under en socialistisk regering och som var tänkt att träda ikraft år 2007 har förkastats av den nya borgerliga regeringen. År har lagts ner för att arbeta fram en grund för en vidareutveckling av gymnasiet, förberedelser har gjorts och mycket engagemang har lagts ner, detta omkullkastades vid regeringsskiftet. Den borgerliga alliansen vill göra en större förändring av skolan och detta utifrån sin egen samhällsåskådning.

Syfte

Vårt syfte är att studera huruvida de föreslagna förändringar i gymnasieskolan och främst Samhällsvetenskapsprogrammet kan härledas till socialistiska och/eller liberalistiska värderingar.

Frågeställningar

- Vilka är motiven till att gymnasieskolan ska förändras 2007?
- Vilka paralleller kan dras till tidigare förändringar?
- Vad kommer att förändras och vad eftersträvas av gymnasieskolan som helhet?
- Vad kommer att förändras inom Samhällsvetenskapsprogrammet?

Avgränsningar

Vi har valt att studera den föreslagna förändringen av gymnasieskolan 2007 och då vad de principiellt viktigaste förändringarna innebär. För att tydliggöra detta kommer vi att jämföra skillnader mellan det nuvarande programmålet för samhällskunskapsprogrammet och det kommande.

Metod och material

Den metod som vi valt att arbeta med i denna uppsats är innehållsanalys. Vi har utifrån vårt syfte och frågeställningarna sökt relevant material för att kunna besvara dess. Materialet har bestått av böcker och Internet, de källor vi använt oss av från Internet är riksdagens hemsida och Skolverkets hemsida. Programmålet för Samhällsvetenskapsprogrammet, som används i vår emperidel är hämtat från Skolverkets hemsida och anledningen till att vi valt just det programmet är att det lämpar sig väl för en jämförelse mot eventuella influenser från ideologierna. I detta program ingår samhällsfrågor och aspekter som varit lämpligt när vi sökt ideologiska kopplingar. I diskussionen har vi använt oss av en figur som visar likheter och skillnader mellan det nuvarande programmålet för Samhällsvetenskapsprogrammet och det kommande. Anledningen är att det blir åskådligare och tydligare för läsaren.

Vi är medvetna om att källorna som vi använt kan vara vinklade. Även om det material vi använt oss av är offentligt material från myndigheter samt relevant litteratur inom området, kan de vara influerade av vissa pedagogiska rön eller att vissa fakta eventuellt utelämnats.

Disposition

I bakgrunden presenteras dels hur samhällssituationen har påverkat läroplanerna och dels en beskrivning av tre ideologiers grundsyn. Empiridelen består av en genomgång av vilka motiven är till att gymnasieskolan förändras 2007 och vad som föreslås förändras. En inblick ges i hur ett enskilt program påverkas av de förändringar som kommer. Vi har valt att jämföra programmålet för det nuvarande och det kommande Samhällsvetenskapsprogrammet. I diskussionen kommer vi att dra slutsatser om huruvida de kommande förändringarna kan härledas till någon eller några av ideologiernas värderingar.

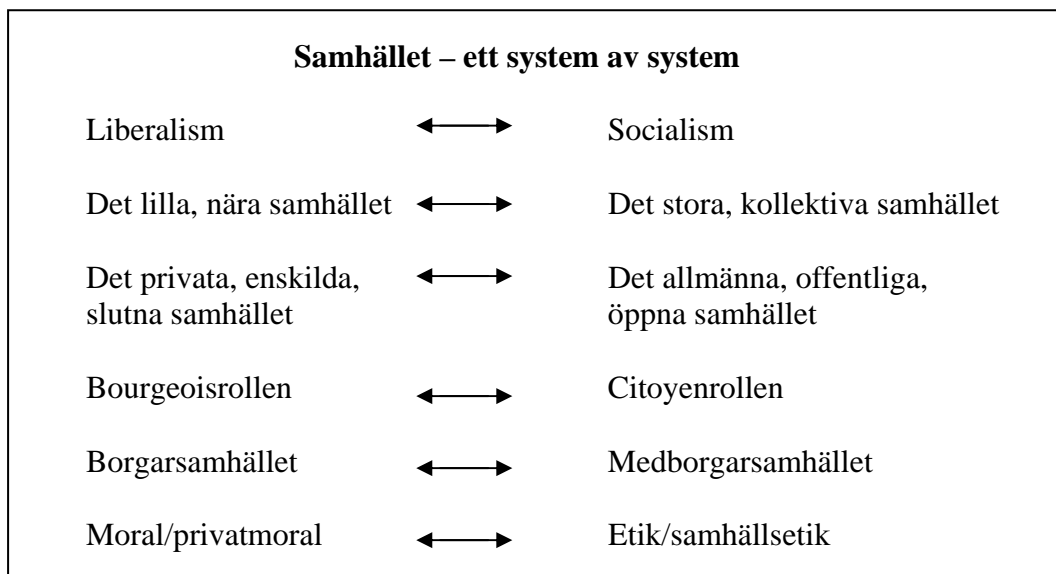
Samhällsutvecklingens påverkan på läroplanerna

För att kunna förstå och se sammanhang mellan vad som händer i samhället och hur det påverkar styrdokumentet och i slutänden individen, har vi inlett bakgrunden med en historisk tillbakablick. Den behandlar synen på individen respektive kollektivet, vilket i vår västerländska kultur går tillbaka ända till antikens Grekland och dess politiska filosofi. Därefter kommer en presentation av tre ideologiers grundsyn på samhället som även är nödvändigt för att senare kunna dra slutsatser om hur dessa influerat tidigare och kommande förändringar inom gymnasieskolan.

Skolan som privat eller offentlig sfär

Politiska frågor behandlar vanligtvis vardagliga och målinriktade sammanhang. Men bakomliggande är de centrala frågeställningar som för västerlandets del kommer från antikens Grekland och dess politiska filosofi. Där återfinns bl.a. den alltid aktuella frågan om balansen mellan individ och kollektiv. Detta kan illustreras i en modell där det lilla samhället är symboliserad med den slutna familjen som står mot det stora kollektiva samhället i symbol av staten och den offentliga sfären.

Figur 1. Figuren visar två alternativa samhällsystem, (fritt efter Liljequist 2004, s. 27).

Det lilla samhället står för närhet och slutenhet. Människorna lever i ett klassamhälle, borgarliv och privatmoralen, hur man handlar inom den lilla kretsen av kända människor anses som viktigt. Det stora, kollektiva samhället står för ett offentligt och öppet samhälle. Medborgarsamhället innebär ett jämlikt samhälle utan adliga titlar, alla är istället medborgare *citoyen*. Människors handlande, förhållningssätt gentemot andra och de signaler de sänder till omgivningen anses viktigt.

Dessa två samhällsparadigm¹ är relativt nya tankesätt. I det antika Aten erkändes bara det stora medborgarsamhället. Motståndet mot någon annan form av system kan påvisas i betydelsen av vårt ord för idiot som kommer från grekiskan. Där svarar ordet närmast mot privat, agerade någon i dåtidens grekland som privatperson ansågs denne som en konstig människa. Även Aristoteles ansåg att individen inte kunde åtskiljas från samhället. Han menade att samhället/staten är den enda plats där människan i samspel med andra kan förverkliga sina möjligheter. Under 1800-talet slog dagens uppdelning igenom av samhället som å ena sidan en privat sfär och å andra sidan som en offentlig sfär. I de två sfärerna fick människan olika roller, rollen som borgare ”bourgeois” i den privata sfären och som medborgare ”citoyen”, i den allmänna sfären. Anledningen till att begreppen är franska beror på att medborgarbegreppet för första gången i modern historia blev erkänt vid den franska revolutionen 1789. Den tyske filosofen Friedrich Hegel utvecklade på 1800-talet Aristoteles tankar om individ och samhälle. Hegel ansåg att det i det moderna samhället fanns två olika förhållningsnormer till omvärlden. Inom den lilla privata sfären fanns moral/personmoral, enligt Hegel, och inom storsamhället fanns etik/samhällsetik (Liljequist, 1999).

De två paradigmenas perspektiv kan användas till en ökad förståelse av föreställningar och beslut inom politiken. Vilket perspektiv som dominerar får betydelse för t.ex. resursfördelning, lagars utformning och andra styrinstrument som exempelvis läroplaner. Av efterkrigstidens läroplaner kan politiska tankeströmningar avläsas. Ett exempel på politiska tankeströmningar är att omvandlingen från jordbrukssamhällets klassamhälle till modernt stads- och industrisamhälle ansågs i socialdemokraternas efterkrigsprogram endast vara möjlig i samhället, dvs. statens, regi (Liljequist, 1999).

¹ Enligt nationalencyklopedin innebär begreppet paradigmet ett ”system av antaganden och tankemönster som är allmänt erkända inom ett vetenskapligt område.”

Vi har tolkat modellen om de två alternativa samhällsystemen som att den även kan indelas i den politiska vänsterhöger skalan. Det lilla samhället står för högerens åsikter om individen och familjen som centrala och med ett eget ansvar och det stora samhället står för vänsterns åsikter om att värna det statliga samhället där vi har ett gemensamt ansvar för varandra.

Två ideologiers grundsyn på samhället

Under slutet av 1700-talet uppstod de moderna politiska ideologierna socialism och liberalism. Liberalismen knöt an till de frihetskrav som framförts under upplysningstiden och de idéer som framkommit under franska revolutionen, de ville kämpa för rätten till liv, frihet, egendom och rätten att göra motstånd mot förtryck. Nyckelorden i liberalismen är frihet och fri konkurrens, fri betyder på latin ”liber” och därför har denna samhällsåskådning fått namnet liberalism. För liberalerna är den enskilda individen viktig och ska sättas i centrum. Människorna ska betraktas som jämlika men ändå som olika, därför att exakt lika behandling skulle leda att varken människorna eller samhället utvecklas. Tanke-, yttrande- och handlingsfrihet anses vara mycket viktigt, därför att det anses främja utvecklingen av individernas personlighet. Dessa friheter anses även ge upphov till materiella och kulturella framsteg. Liberalerna har även en stark tilltro till individernas förmåga att bedöma och inse konsekvenser av olika handlingsalternativ. Gradvisa förändringar av samhället eftersträvas och argumentet för denna metod är att det ger möjlighet till samförstånd, demokratiska metoder och samhällsförändringar utan våld. Ekonomiska och intellektuella framsteg kan inte åstadkommas av staten, utan av människornas ansträngningar. Därför är frihet viktigt för att människor ska kunna avvika från etablerade tankesätt och handlingsmönster, så åstadkoms framsteg i samhället. I de senaste årtiondenas debatt har två principer särskilt lyfts fram. Den ena principen är att försöka decentralisera den demokratiska beslutsmekanismen till mindre politiska enheter. Den andra principen rör den minskade tilltron till den offentliga sektorns förmåga att tillhandahålla de tjänster som medborgarna har behov av. Socialliberalerna kräver att det ska finnas en konkurrens mellan offentliga och privata producenter, därför att det ökar individens valfrihet (Larsson, 1997).

Vid 1900-talets början splittrades socialismen i två riktningar, den reformistiska och den kommunistiska. Ordet socialism kommer från latinets ”socius” som betyder kamrat. Reformistisk socialism innebär en ideologi som förespråkar gradvisa samhällsförändringar

och som strävar efter social rättvisa genom lagstiftning och utjämning. Socialismen eftersträvar att utjämna olikheter genom utbildning och inkomstutjämning. Det finns en optimistisk syn på människors sociala egenskaper och de tror att förbättrade samhällsförhållanden också leder till förbättrade människor. Förespråkar, liksom liberalismen, gradvisa förändringar av samhället, därför att det möjliggör samförstånd och demokratiska metoder (Larsson, 1997).

Ur de här ideologierna är det främst människosynen som är intressant då detta kan vara överförbart till skolpolitiken.

Samhällssituationen och läroplanerna

Politiska tankeströmningar har präglat de olika läroplanerna genom tiderna. Regelsystemen som formar skolans yttre organisation och läroplanernas innehåll och mål förnyas ständigt för att följa samhällsutvecklingen. Skolan är en del av samhället och samhällsförändringar får genomslag i skolan genom bl.a. läroplanerna som regering och riksdag fattar beslut om och dessa förändringar utanför skolan leder till förnyelse av det uppdrag som skolan fått.

Efterkrigsåren präglades av god ekonomisk tillväxt, högkonjunktur och framtidsoptimism. Det fanns ett behov av debatt efter krigsårens samförstånd, därför förekom många politiskt hetsiga diskussioner men inom utbildningsfrågorna fanns i stort en gemensam inställning till att förändringar var nödvändiga. Under 1950-talet pågick en omfattande skolpolitisk debatt i landet. Socialdemokraterna, som kom att styra från 1945 till 1976, eftersträvade en skola för alla med jämlika möjligheter mellan sociala klasser samt mellan stad och landsbygd (Hudson & Lidström 2002). Den socialistiska regeringen tillsammans med det största oppositionspartiet, Folkpartiet, var överens om att förändringar behövdes inom utbildningsväsendet. De ville komma ifrån den dåvarande uppdelningen av utbildningen på en högre och en lägre nivå som påverkades av ekonomiska och sociala förhållanden. År 1950 enades riksdagen om införandet av enhetsskolan. Den innebar att eleverna de sex första åren skulle gå i samma klassformer. Efter det skulle en uppdelning ske efter elevernas ämnesval och all obligatorisk skolgång skulle vara avgiftsfri (Hadenius, 2003).

Under 1960-talet hade staten en omfattande kontroll över den lokala skolverksamheten. Staten styrde läroplan, utbildningsinnehåll och tillsättande av lärartjänster. Samhället skulle

förändras mot mer demokratisering och välfärdsstaten skulle utvecklas när eleverna undervisades i demokrati, medborgaranda och social omsorg (Hudson & Lidström, 2002). Kritik som riktades mot 1960- talets läroplaner var tvetydigheter kring konstaterandet att den enskilde eleven skulle stå i centrum. I samma läroplan beskrivs hur skolarbetet måste anpassas till samhällets utveckling. För att överbygga motsättningarna ändrades begreppet till ”individualisering inom klassens ram”. I de två följande läroplanerna Lgr 69 och Lgy 70 förändrades ingenting, först i Lgr 80 kom en förändring som försökte skapa en balans mellan en tro på människan som en individ men också som en del av kollektivet. Läroplanerna Lgr 62 och Lgr 69 är två läroplaner som är omfattande och detaljrika och visar på hur socialdemokratin försökte realisera drömmen om välfärdsstaten. Stora satsningar gjordes på skolan med förhoppningar att säkra utvecklingen mot ökad demokrati och jämlikhet. Från högern kom uppmaningar om att låta medborgarna själva ta mer ansvar istället för att lita på staten. Först i Lgr 80, som tillkom under en borgerlig regering, kan en viss tendens urskiljas om ett förändrat tankesätt från den stora världen till den lilla. En ökad frihet gavs till kommunerna och de lokala skolorna. Under denna period gjordes en åtskillnad mellan det offentliga (allmänna) och det civila (privata) samhället (Liljequist, K. 1999). Det förändrade tankesättet visade sig bl.a. i inledningen till Lgr80, där citerades den dåvarande skollagen ”Den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen...” och i Lpo94 och Lpf94 skrivs i inledningen ”Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund” och i den senaste skollagen skrivs det konsekvent det offentliga skolväsendet (Lärarens handbok).

1965 års läroplan medförde en stor förändring av gymnasieutbildningen. Studentexamen avskaffades och istället infördes fem linjer som var treåriga och som inte avslutades med någon speciell examen (Hadenius, 2003). År 1968 genomfördes en reform som innebar att de tre fristående skolformerna; gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan sammanfördes i en gemensam skola, gymnasieskolan. De fick en gemensam läroplan med mål och riktlinjer (Richardson, 1999).

Under 1970-talet halverades tillväxten och inflationen fördubblades. Oljekrisen som kom vid årsskiftet 1973/74 medförde bl.a. höjda energipriser. Ett ytterligare problem var att industrisektorn som bar upp en stor del av den svenska industrin höll på att bli för liten, balansen i handeln med utlandet höll på att rubbas. Budgetarna som lades 1971 och 1972 var restriktiva och syftade till att strama åt den inhemska efterfrågan, vilket medförde en inbromsning av tillväxten. Vid valet 1973 fick Sverige en jämviktsriksdag, den borgerliga

sidan fick lika många mandat som socialdemokraterna och kommunisterna tillsammans (Hadenius, 2003). Vid perioder av oro för den ekonomiska tillväxten menar Imsen (1999) att det nästan alltid medför en översyn av utbildningssystemet. På 1970-talet gjordes en översyn av gymnasieutbildningarna vilket bl.a. medförde att teoretiska och praktiska utbildningar förenades i en sammanhållen gymnasieskola. Detta årtionde präglades av en växande medelklass, individualistiska värderingar, en ökad betoning på kunskapens roll samt närmanden mellan skola och företag. Utifrån dessa samhällsförändringar tog politikerna ställning till vilka krav de ville ställa på skolan. Under detta årtionde förstärktes kommunernas och de enskilda skolornas roll i skolsystemet, de gavs ökat ansvar och fler befogenheter. Frågor som diskuterades var arbetsmiljö, elevernas arbetsro, de anställdas situation, demokrati och inflytande. I diskussionerna efterlystes även ett enhetligt skolsystem (Liljequist, K. 1999). 1976 år gymnasieutredning pågick i fem år. Utredningen tillsattes med syfte att se över gymnasieskolans organisation. En analys hade då gjorts av framtidens samhällskrav och en kartläggning av problemen i det nuvarande gymnasiet. 1984 fattades ett riksdagsbeslut i ärendet. Riksdagen beslutade då att inga större förändringar skulle ske utan att förändringarna skulle vara successiva och grundade på praktiska erfarenheter. Orsaken var bl.a. en ökad ungdomsarbetslöshet som orsakades av lågkonjunkturen och förändringar inom näringslivet. Detta innebar att ungdomar utan yrkesutbildning efterfrågades allt mindre (Richardson, 1999)

De ekonomiska svårigheterna fortsatte på 1980-talet. Statens utgifter ökade samtidigt som inkomsterna minskade pga. den låga tillväxten. 1981 genomfördes en devalvering och 1982 lades stora sparförslag fram. Sverige hade ett stigande budgetunderskott, negativ bytesbalans² och en ökande arbetslöshet. Den svenska modellen, i form av starka centrala arbetsmarknadsorganisationer, stor offentlig sektor och höga skatter började ifrågasättas. Ord som ökade i användning är; alternativ, konkurrens, privatisering och frivillighet. Den svenska politiken och diskussionerna i samhället påverkades av Margaret Thatchers England och Ronald Reagans USA. I dessa länder gjordes avregleringar, lägre skatter, minskad offentlig sektor och privatiseringar (Hadenius, 2003). Under 1980-talet började enhetlighetsprincipen försvagas. Det innebar att föräldrarna fick rätt att välja skola för sina barn och friskolor fick möjlighet till att nyttja skattemedel. Förändringarna genomdrevs av en borgerlig regering och till en början var det mycket omtvistat att friskolor kunde finansieras med skattemedel. Socialdemokraterna har sedan dess kommit att acceptera detta men är mer restriktiva när det

² Bytesbalans – skillnaden mellan värdet av de varor och tjänster vi säljer och dem vi köper utomlands.

gäller möjligheten till stöd. På grundskolenivå och i gymnasieskolan har valmöjligheterna ökat drastiskt. Inom dagens gymnasieskola erbjuds 16 nationella program, lokala program och många valmöjligheter finns inom programmen. Principen är att elevernas intressen ska styra i högre grad än samhällets eller arbetsmarknadens behov (Liljequist, K. 1999).

Imsen (1999) beskriver skolan och samhällets ömsesidiga beroende av varandra och menar att i skolan får eleverna utbildning som är viktigt för samhället i minst tre avseenden. Skolan har en reproduktiv funktion, eleverna får ett gemensamt kulturarv. Den har en produktiv funktion, förser samhället med kompetens för att institutioner och näringsliv ska fungera och utvecklas. Den identitetsskapande funktion som skolan också har är att ge eleverna kunskaper och färdigheter som bidrar till den enskildes personliga utveckling. Skolan behöver också samhället i form av de uppgifter den får i förhållande till samhället. Dessa två påverkar varandra, men vid olika tidsperspektiv. Samhället styr skolan i nutid genom lagar, förordningar och ekonomiska anslag. Skolan påverkar morgondagens samhälle genom de attityder och kompetenser eleverna tar till sig i skolan.

Skolan har en viktig roll anser vi då det gäller att ge eleverna kunskaper i hur samhället fungerar och vilka krav som ställs. Eleverna får förutsättningar för att kunna skapa en egen identitet och även fundera över vilken roll i samhället de har/får. Skolan är förberedande för ett senare liv i arbetet och det är viktigt att ge eleverna insikt i hur samhället och skolan sitter ihop.

Dagens läroplaner

Ursprunget till dagens läroplaner är bl.a. finna i den genomgripande reformen 1991. Då gjordes en reform av gymnasiet som var mer omfattande än tidigare reformer. Förutsättningen för ett modernt välfärdssamhälle ansågs vara "Ett livslångt lärande och de enskilda människornas vilja att ständigt växa med kunskaper". 1993 fattade riksdagen beslut om en ny läroplan och ett nytt betygssystem. 1991 blev varje kommun är skyldig att erbjuda alla ungdomar ett allsidigt urval av de nationella programmen, i den egna kommunen eller med avtal med annan skola i annan kommun. Antalet platser vid programmen skulle anpassas med hänsyn till elevernas önskemål. Gymnasieskolan skulle successivt bli mer kursutformad och

avsikten var därmed bl.a. att öka elevernas valfrihet, större flexibilitet och bättre möjlighet att anpassa utbildningen efter det lokala arbetslivets behov (Richardson, 1999).

Ett regeringsskifte, likt dagens, skedde under förarbetet till 1990-talets läroplaner, läroplanen för det obligatoriska skolväsendet och läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpo94 och Lpf94). De politiska strömningarna gick från en tro på en stark välfärdsstat till ett mer marknadsinriktat tänkande. Socialdemokraterna hade inlett det ursprungliga utredningsarbetet med syftet att dels ta fram måldokument för barnomsorgen och grundskolan och dels läroplaner för gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Anledningen var att läroplanerna inte motsvarade de krav som ställdes på en mål och resultatorienterad styrning av skolan. 1991 blev det borgerlig valseger och en ny skolminister tog vid (Liljequist, 1999). År 1990 beslutade riksdagen att införa mål och resultatstyrning av skolan. Kommunerna fick huvudansvaret för skolorna och det medförde ett statsbidrag som ska fördelas på de olika verksamheterna efter egen bedömning (Richardson, 1999). Målstyrningen inom skolan innebär att skolorna har frihet att välja innehåll och arbetssätt för att nå målen som staten satt upp. I styrdokumentet anges de nationella ambitionerna och krav som ska garantera likvärdigheten i skolorna. Skolorna, kommunerna och staten har ett gemensamt ansvar för utvärdering och uppföljning på olika sätt för att se att målen verkligen nås i verksamheterna. Tidigare fanns detaljerade regler medförde ineffektivt och som inte gav något lokalt inflytande. Idag finns övergripande ramar och mål som styr uppföljning och utvärdering (Internet 1).

Idagens läroplaner fokuseras det mer än tidigare på den enskilda eleven och självständigt arbete lyfts fram (Liljequist, 1999). Meningen med det individinriktade perspektivet är att den enskilda elevens förutsättningar ska tillvaratas och att ingen elev sak utsätts för krav som den inte orkar med. Individualiseringen har även ett politisk- ideologiskt motiv, det finns enligt Imsen risk för att den massundervisning som finns i skolan idag kan innebära en fara för likriktning och indoktrinering. Det är nödvändigt enligt författaren att finna en motvikt till detta samtidigt som skolan ska stimulera de individuella egenskaperna (Imsen, 2000). Läroplanerna, Lpo94 och Lpf 94, beskrivs som tunna och med ett ohanterligt stort antal mål som skolan ska sträva mot eller nå. De många målen upplevs av många lärare som ohanterbara och detta kan leda ett mekaniskt avprickningssystem. Tanken bakom de många preciserade nationella målen är att ju större frihet som lämnas åt lokala skolor desto viktigare är tydligheten och en tanke att underlätta för skolorna att utvärdera arbetet i relation till

målen. Invändningar som gjort mot läroplanerna är svårigheten att förstå indelning i mål att sträva mot och mål att uppnå samt att betygskriterierna är svårtolkade (Liljequist, 1999).

Tanken bakom dagens läroplaner är att dessa ska ge mer frihet till hur de lokala skolorna vill lägga upp sin undervisning. De många målen är väl preciserade och detta har gjorts för att de ska vara tydliga. Trots detta upplever lärarna att det är svårt att hantera de många olika målen som är uppsatta. Det hade kanske varit bättre om målen varit större, inte så många och mer generella. På det sättet hade ändå friheten för de olika skolorna funnits kvar och hade därmed varit lättare att överblicka och arbeta med. Fler invändningar finns angående läroplanerna och dessa är att de är svåra att hantera på grund av att de känns svårtolkade. En orsak kan vara att det är svårt att skilja på mål att sträva mot och mål att nå. Det går alltid att sträva mot något men det är inte säkert att det går att uppnå det som strävats mot. Det känns som om dessa begrepp talar mot varandra och att de därför också blir svåra att förstå. Den föreslagna förändringen innebär att det dessa två målnivåer kommer bort och ersätts med endast ett mål. Detta måste bli lättare för lärarna då de endast har ett mål att titta på och kan fokusera sin undervisning på detta.

Perspektiv på de nuvarande läroplanernas konsekvenser

Skolan idag är helt skild från samhället anser Bengt-Erik Andersson som är professor i utvecklingspsykologi. Han menar att skolan byggdes för ett samhälle och för behov som är annorlunda än idag och att det inte finns något intresse från politikerna att förändra de gamla strukturerna. Det hjälper inte att förändra skolan utan det måste till en ny samhällsordning där medborgarna är nyfikna och flexibla och vet hur man söker kunskap och har social kompetens. Att ändra strukturerna i skolan och samhället är svårt och tar lång tid (Andersson, 1999). Även Imsen (1999) menar att i jämförelse med 1950-talet är skolans yttre ramar desamma, exempelvis har många skolor fortfarande kvar en indelning av dagen i olika kortare pass. Den yttre påverkan på eleverna har förändrats desto mer, massmedia, fritidskulturen och informationsteknologin. Utbildningstiden har förlängts, konkurrensen till platser för högre studier ökar och arbetsmarknaden ställer allt högre krav på kompetens. Imsen (1999) påpekar att produktionsresurserna kapital, naturresurser och arbete är inte lika centrala som tidigare, kunskap och färdigheter är numer ett lands viktigaste resurser.

Dagens skola är inte en skola för alla anser professor i etnologi Jonas Frykman vid Lunds Universitet utan en skola som leder till ökade klassklyftor. Individfokuseringen idag som innebär att eleverna ska bli någon istället för som tidigare formade till att bli något gör att det är bra för vissa och förödande för andra. Sverige har länge varit ett samhälle som har fyllt på makten underifrån men i framtiden kommer det att bli mer komplext. Skolan kommer att bli en mötesplats för människor med olika etniska och religiösa bakgrunder och det gör att samhället måste ge människor utrymme att utvecklas efter egen vilja (Frykman, 1999). Forskning har visat att det finns en dold läroplan vilket innebär vad eleverna lär i det sociala umgänget i klassen. Forskarna anser att det finns de som främst genom sin uppväxt får ett försprång och kan avläsa sin omgivning och anpassa sitt uppträdande och språk till klassrummets spelregler vilket i förlängningen leder till karriär och god ekonomi. De menar att skolan som institution snarare förstärker än utjämnar olikheter i samhället efter skolan och att konsten att gå i skola är klassbetingad (Liljequist, 1999).

Den tidigare generaldirektören för Skolverket Mats Ekholm menar att utvecklingen i skolan har släpat efter. Skolorna är olika men de är stabila och har inte förändrats trots att styrdokument och samhället har förändrats. Vuxna lär ut sina kunskaper till barn istället för att se skolan som en plats för lärande. Stora förändringar skedde i samhället mellan 1969- 1994 då landets ekonomi förändrades från en av världens starkaste till en svag där arbetslösheten ökade dramatiskt. Skolan förändrades inte och undervisningen var uppbyggd som tidigare med lärarundervisning där läraren förklarade och sedan frågade eleverna om vad som sagts. Eleverna arbetar fortfarande med liknande uppgifter sida vid sida och lektionerna är fortfarande 40 minuter. Mats Ekholm har visioner om en skola där eleverna lär sig saker och är med och bestämmer vad och hur. Han vill att portarna ska öppnas från skolan mot världen och att eleverna ska få ta ansvar och vara med och välja för att få träning i inflytande och självständighet. En ide från hans sida är att eleverna får läsa kursplanerna som omarbetats av barnboksförfattare för att de ska bli lättare att förstå (Ekholm 1999).

Det finns många orsaker till att få förändringar kommer tillstånd i skolan och den har karakteriserats som en traditionell och konservativ samhällsinstitution. En orsak kan vara att skolan inte behövt anpassa sig till samhällförändringarna då den har varit en konkurrensskyddad institution. En annan orsak till att skolan inte förändrats kan vara lärarnas förankring i en medelklass som är mer intresserad av att försvara uppnådda mål och

positioner. Demokratibegreppet kan vara ytterligare en orsak till skolans försiktighet när det gäller förändringar (Liljeqvist 1999).

Det finns idag många åsikter om vilka skolans olika funktioner skall och bör vara. Olika politiska beslut har gjort att det även krävts förändringar inom skolan för att denna ska följa den samhällsutveckling som skett genom åren. Ideologierna har också varit framträdande i skolan då politiska kompromisser gjorts inom utbildningsväsendet. Då vi varit ute på verksamhetsförlagd utbildning har vi kunnat se att det har skett förändringar i skolan. Från att det tidigare enbart funnits så kallad kateder undervisning där läraren redovisat fakta har en utveckling gått till gemensamma grupparbeten och till att eleven själv idag ska ta ett större ansvar för sin utbildning. Ibland kan vi få känslan av att lärare av idag ska ses som handledare och inte som ett undervisnings instrument. Vi tror att dessa två roller ska samspela med varandra och att den så kallade undervisnings rollen inte ska försvinna. Läraren måste få vara den som tillgodoser eleverna med kunskaper. Tillsammans med eleverna ska läraren utveckla vilka arbetsmetoder som ska användas. Om vi ska se utifrån de olika ideologiernas synsätt anser vi att dessa har alla något som kan bidra till att göra skolan bättre. Exempel på detta kan vara socialisternas synsätt om det gemensamma ansvaret till liberalernas syn på den enskilda individen som vi tycker båda är två viktiga värderingar i skolan.

Förändringarna inom gymnasieskolan 2007

I denna del kommer vi att studera de föreslagna förändringarna inom gymnasieskolan 2007 och av Samhällsvetenskapsprogrammet. Vilka är motiven till förändringarna och vad kommer att förändras?

Gymnasieskolan och Samhällsvetenskapsprogrammet

Skolverket har på regeringens uppdrag gjort ett översynsarbete av gymnasieskolan och utarbetat nya kursplaner med syfte att vidareutveckla det nuvarande programgymnasiet. De nya kursplanerna var tänkta att komma att gälla från 1 juli 2007 (Internet 2). I regeringens proposition konstateras att den svenska gymnasieskolan internationellt sett håller en hög kvalitet, eleverna har stor valfrihet och det finns ett stort utbud av utbildningar och kurser. Men där påpekas även att inför framtiden behövs förändringar som möter samhällets krav på både breda kunskaper och hög specialisering. Speciellt krävs förändringar för att fler ska nå de uppsatta målen och fullfölja en gymnasieutbildning. Det anses som viktigt för att eleverna ska ha kunskaper som leder till personlig utveckling, ett aktivt medborgarskap, ett utvecklande arbetsliv, möjlighet till vidare studier och ett livslångt lärande. Det framhålls att främst kvalitén på de yrkesförberedande programmen och det individuella programmet måste förstärkas. Allmänt skrivs att gymnasieskolan bör vidareutvecklas mot att ”betona helhet, fördjupning och sammanhang mer än idag”. Ett långsiktigt mål som utpekas är att hälften av en årskull ska ha påbörjat högskoleutbildning vid 25 års ålder och att den sociala snedrekryteringen måste motverkas (Internet 3). En motsatt bild presenteras av OECD:s³ årliga jämförelse av de nationella utbildningssystemen. Där påpekas att andelen elever som klarar gymnasiet ökar, men Sverige ligger internationellt sett under OECD:s genomsnitt (Internet 4). Även Skolverket har utifrån betygsstatistiken för gymnasieskolan från läsåret 04/05 påpekat att var fjärde 20-åring inte har slutbetyg från gymnasieskolan och var tredje inte når kraven för grundläggande behörighet till universitet och högskola (Internet 5).

Skolverket föreslår att förändringarna ska följa elva steg och det ska leda till en vidareutveckling av dagens programgymnasium. De elva stegen innefattar; ämnesbetyg ersätter kursbetyg, en gymnasieexamen införs, gymnasiearbete ersätter projektarbete, ökad

³ OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development.

kvalitet på individuella programmet, frisökning, historia blir nytt kärnämne, stärkt kvalitet på yrkesinriktade program, lärlingsutbildning, kärnämnen bör präglas av utbildningsinriktningen, lokala kurser kvalitetssäkras och större kurser som ger sammanhang och fördjupning (Internet 2).

Tanken med en övergång från kursbetyg till ämnesbetyg är varje kurs som eleven studerar i ett ämne ska ge en fördjupning och bredd i kunskapsinhämtningen. En bedömning görs efter varje kurs för att på så sätt spegla elevens kunskaps framåtskridande gällande bredd och djup i ämnet, för att sedan sammanställas i ett ämnesbetyg. Gymnasieexamen införs för att det ska finnas ett tydligt bevis att eleverna har fullföljt och tillgodogjort sig gymnasieskolans utbildning. Idagens gymnasieskola saknas bevis på att en elev framgångsrikt fullföljt sina studier. Tanken med detta är att det ska underlätta för eleverna i kontakter med t.ex. arbetsgivare då detta blir ett bevis på att eleven nått målen. Det tidigare projektarbetet ersätts nu av gymnasiearbete och det finns en utarbetad kursplan för detta. Gymnasiearbetet kräver minst godkänt för att få gymnasieexamen och ska visa att eleverna har nått målen för utbildningen. Detta arbete ska utveckla och pröva elevernas förmåga att se sin utbildning som en helhet och genom att studera utfallet ska det gå att utläsa från gymnasiearbetet om skolan och eleverna lyckats med det utbildningen syftar till. Det individuella programmet blir kvar men kvalitén måste bli bättre och det måste erbjudas studier på hel. Myndigheten för skolutveckling har fått till uppdrag att stödja kommunerna i arbetet med att höja kvalitén och att ha en beredskap när skyldigheten att erbjuda heltidsstudier träder i kraft den 1 juli 2006. Eleverna kommer att få möjlighet att söka sin gymnasieutbildning utanför den egna kommunen. Elev har rätt att ta med sig sin ”skolpeng” till en annan kommun och utbildning även om den finns i den egna kommunen. För den egna kommunen innebär det dock inte ökade kostnader då den får betala högst vad den skulle ha kostat i den egna kommunen. Historia blir ett nytt kärnämne och detta för att ge en bakgrund till förståelse av vår tid och vår omvärld och ge insikter i kritiskt tänkande och granskning av uppgiftskällor. Kvalitén ska förstärkas på de yrkesinriktade programmen och det ska ge en beredskap för fortsatt lärande gällande både i yrkeslivet och för vidare studier. Kärnämnen ska anpassas till programmålen och samarbete ska ske med företrädare för arbetslivet och olika organisationer. Arbetsförlagt lärande (APL) är en vidareutveckling av det tidigare arbetsförlagd utbildning (APU) som endast finns på de yrkesförberedande programmen. Nu framgår av det pågående reformarbetet att APL bör förekomma på alla gymnasieprogram. Detta ska syfta till att ge eleverna förberedelse för arbetslivet och ge eleverna samarbets-, kommunikations- och

problemlösningsförmågor. Skolorna ska verka för att internationaliseringen ska öka och erbjuda eleverna att till viss del kunna genomföra APL utomlands. Gymnasial lärlingsutbildning ska kunna erbjudas till de elever som vill genomföra större delen av sin utbildning i arbetslivet. Utbildningen ska ge samma möjligheter till vidare studier och arbete som nationella program med yrkesämnena. Hur den gymnasiala lärlingsutbildningen ska utformas fattar regeringen beslut om under hösten 2006 (Internet 2).

Ämnessamverkan har tagits fram för att skapa helhet och underlätta för elever att nå programmål. Kärnämnen ska anpassas till de olika programmen och det är för att skapa översikt och sammanhang i utbildningen. Kärnämnen ska få en jämnare fördelning över de tre åren jämfört med idag och ska integreras för att skapa en tydligare profil på de olika programmen. Kursplanerna har nu skrivits för ämnen och inte som idag för enskilda kurser detta medför att antalet kurser reduceras från 880 till 650. Kurserna har också gjorts större och ingen kurs omfattar mindre än 100 gymnasiepoäng. I de kommande kursplanerna finns inga separata kursplaner för varje kurs. Förändringen beror på att ämnesbetyg införs, alla kurser i ett ämne ska läsas med syfte att utveckla ämneskunskaper. Därför kommer mål och betygskriterier anges för ämnet som helhet. I det nuvarande systemet finns två målnivåer i kursplanerna "Mål att sträva mot" för ämnet och "Mål att uppnå" för varje kurs. I de nya kursplanerna kommer det bara att finnas en nivå "Mål" pga. övergången till ämnesbetyg. Målstyrningsprincipen har inneburit att styrning av undervisningens innehåll och utformning har undvikits. Men detta har inte uteslutit att det i syfte, mål samt karaktär och uppbyggnad har funnits vissa angivelser och arbetssätt och innehåll. Detta har i vissa fall skapat förvirring om vad som är tvingande och inte vad gäller arbetssätt och innehåll eftersom principen med målstyrning innebär att eleverna och lärarna tillsammans ska bestämma arbetssätt och innehåll. För att säkra elevens rätt till kunskaper och en likvärdig bedömning ska vad som är tvingande i fråga om innehåll och arbetssätt framgå tydligare än tidigare (Internet 2).

Programmål för Samhällsvetenskapsprogrammet 1999 och 2007

För varje program i gymnasieskolan finns programmål som är beslutade av regeringen och som ger en sammanfattande beskrivning av de enskilda programmen. Den nuvarande förordningen⁴ för programmål för samhällsvetenskapsprogrammet 1999 är indelad i rubrikerna; Syfte, Programmets karaktär och uppbyggnad samt Skolans ansvar. Av syftesbeskrivningen framgår att programmet ska leda till kunskap om människans livsvillkor och verksamhet. Eleverna ska utveckla redskap för att formulera, analysera och lösa problem inom olika ämnesområden och utveckla en förmåga att förstå sambanden mellan ekonomi, humaniora, samhällsvetenskap och andra vetenskaper. Under rubriken programmets karaktär och uppbyggnad påtalas människan som individ och samhällsvarelse samt samhällets uppbyggnad och konflikter som centrala studieobjekt för programmet. Viktiga inslag i utbildningen är att tolka, förstå och förklara samt att tillägna sig ett vetenskapligt förhållningssätt. Perspektiv som lyfts fram är det historiska och det internationella, eftersom de ger en förståelse för nutiden och en beredskap inför framtiden. Ett tvärvetenskapligt förhållningssätt anses som nödvändigt och skapar meningsfullhet. Områden som nämns viktiga delar i utbildningen är miljö och resursfrågor, informationsteknologin och språk. Samhällsvetenskapsprogrammet har fyra nationella inriktningar, dessa är Ekonomi, Språk, Samhällsvetenskap och Kultur. Under rubriken skolans ansvar räknas ett antal färdigheter och kunskapsområden upp som eleven ska ha uppnått vid färdig utbildning. Bland dessa nämns bl.a. att kunna söka, tolka och analysera information, att kunna använda begrepp och teoretiska modeller. Vidare nämns att eleverna ska ha kännedom om den ökade internationaliseringen och dess konsekvenser samt fördjupade kunskaper om miljö- och resursfrågor. Det skrivs att det finns möjligheter till arbetsplatsförläggning av delar av utbildningen för att skapa insikt i arbetslivets villkor (Internet 6).

Den nya förordningen föreslås träda i kraft 1 januari 2007 och är indelad i rubrikerna; Syfte, Kunskapsmål, Samverkan mellan skola och samhälle, Arbetsplatsförlagt lärande, Gymnasiearbete och studievägar inom programmet. Syftet med programmet är att eleven ska utbildningen ska bilda en helhet, där eleven ska kunna lösa problem och frågor med hjälp av kunskaper från olika kunskapsområden. Eleven ska också utveckla förmågan att reflektera, integrera ny kunskap med tidigare och på ett kritiskt sätt använda sina kunskaper. Samarbete

⁴ Författning som är beslutad av regeringen.

mellan programmets olika inriktningar och mellan programgränserna understryks om viktigt för att kunna ”spegla” samhället och arbetslivet. Under rubriken kunskapsmål beskrivs de centrala kunskapsområdena. Dessa är bl.a. att eleven ska fördjupa sina kunskaper främst inom humaniora och samhällsvetenskap, utveckla fördjupade kunskaper om individen som samhälls och kulturvarelse. Vidare ska eleven utvecklas muntligt och skriftligt, kunna analysera och värdera samhällsfrågor och utvärdera metoder och teorier, nyttja olika informationskällor på ett kritiskt sätt och förstå nödvändigheten av en hållbar utveckling på miljö- och resurssidan. Det understryks att kärnämnenas innehåll och arbetssätt ska anpassas till samhällsvetenskapsprogrammet. Kärnämnen ska tillsammans med karaktärsämnena ge eleverna överblick och sammanhang. Ett antal olika perspektiv utpekats och dessa ska speglas i undervisningen med avseende på val av arbetsmaterial och arbetssätt. Perspektiven som räknas upp är; etiskt, historiskt, internationellt och naturvetenskapligt perspektiv, genusperspektiv, entreprenörskapsperspektiv samt miljöperspektiv (Internet 7).

De poängteras att skolan vid utformningen av utbildningen bör samarbeta med det omgivande samhället i fråga om bl.a. val av inriktningar, innehåll, arbetssätt och utvecklingen av området i stort. I förordningen står att varje elev bör genomföra arbetsplatsförlagt lärande. Omfattningen och under vilka delar av utbildningen detta ska ske ska göras efter lokala överväganden. Det bör även finnas ett samarbete med arbets- och samhällsliv, högskolor och universitet för att ernå att utbildningen sätts i ett större sammanhang och för att entreprenörskapsperspektivet ska få en naturlig koppling. Syftet med gymnasiearbetet är att eleven ska tillämpa och fördjupa sina kunskaper inom flera ämnesområden, vilket ska stärka helhetssynen på utbildningen. Programmet har fyra nationella inriktningar; Ekonomi, Miljö och samhällsbyggnad, Samhälle samt Språk och kultur.

Skillnader och likheter mellan det nuvarande och kommande programmålet

Båda det nuvarande och kommande programmålet har som syfte med Samhällsvetenskapsprogrammet att med humaniora och samhällsvetenskap som grund ge eleverna möjlighet att utveckla kunskap om människors varierande livsvillkor och verksamheter. Vidare syftar bägge till att ge eleverna redskap att kunna hantera och kritiskt granska fakta inom olika ämnesområden samt kunna tillämpa olika metoder och förhållningssätt. Skillnaden är att det i det kommande programmålet finns en tydligare betoning på att utbildningen ska bilda en helhet. En skillnad från idag är att det kommer att (läggas mer vikt vid) krävas ett större

samarbete mellan inriktningar och mellan olika program på gymnasiet, ”För att spegla samhället och arbetslivet skall samarbetet mellan programmets studievägar och över programgränserna uppmuntras”. Perspektiv som lyfts fram i de nuvarande programmålen är det historiska och det internationella, ytterligare några perspektiv har tillkommit i de kommande programmålen (etiskt, naturvetenskapligt, genusperspektiv, entreprenörskaps-perspektiv samt miljöperspektiv). Vad eleverna ska ha uppnått efter färdig utbildning nämns för närvarande under rubriken Skolans ansvar och i det kommande programmålet uttrycks det inte som skolans ansvar utan bara som kunskapsområden eleven ska ha uppnått. I det kommande programmålet finns tydligare/starkare uppmaning till samarbete med det omgivande samhället ifråga om samarbete om utbildningens utformning och i utförandet av utbildningen. I det nuvarande programmålet påtalas att möjlighet finns till arbetsplatsförlagd utbildning och i det kommande programmålet står att varje elev bör genomföra arbetsplatsförlagd utbildning.

Samhällskunskapen då, nu och sedan

I diskussionen kommer vi att sammanfatta bakgrunden och dra slutsatser huruvida de kommande förändringarna kan härledas till någon eller några av ideologiernas värderingar. Utifrån vår bakgrund har det visat sig att samhällsklimatet genom tiderna har avspeglat sig i skolan. För att få en förståelse för vilka föreställningar och beslut som tagits inom politiken för skolans räkning är det viktigt att se i ett historiskt perspektiv vad som har hänt. Vi menar att socialdemokraternas långa tid vid makten har medfört att det som präglat skolan mest är det socialistiska synsättet. Socialismen strävar efter att utjämna olikheter genom utbildning och sätter stort värde på gemenskap. Det visar sig bl.a. i läroplanerna genom att det gemensamma betonas mer än att se till individen som en självständig person. Men samhällsklimatet har förändrats genom åren och det går idag att se en viss förflyttning från att betona gemenskap till att istället betona individen. Exempelvis har entreprenörsperspektivet införts trots att socialdemokraterna har styrt, de har närmat sig liberalerna ifråga om individperspektivet. Skolan har idag kravet att förmedla kunskaper till alla elever och då måste dessa kunna ses som en person med olika personligheter och olika kunskapsbehov.

Stora förändringar skedde i samhället mellan 1969-1994 då Sveriges ekonomi förändrades från en av världens starkaste till en av de svagare där arbetslösheten ökade dramatiskt. Vid perioder av oro för den ekonomiska tillväxten menar teoretiker att det nästan alltid medför en översyn av utbildningssystemet. Det visar sig om vi ser tillbaka i tiden vara riktigt, under varje årtionde sedan 1970-talet har en översyn gjorts av skolan. Detta har varit kopplat till ekonomiska svårigheter som avspeglat sig i samhället och skolan, exempelvis i form av ökad ungdomsarbetslöshet. Sedan år 1945 har en förändring gradvis skett från ett system som värnat samhällets elit till en bredare skola för alla och detta är numer förankrat hos alla partier. Samtidigt finns sedan 1970-talet en rörelse mot ett mer marknads- och elittänkande. Enhetsskolan har luckrats upp, större variation och mångfald tillåts samt privata former av utbildningar. Strävan efter omfördelning är inte lika stark längre, kraftiga nedskärningar har gjorts av skolornas budgetar och många skolor har sociala problem.

Imsen (1999) beskriver skolan och samhällets ömsesidiga beroende av varandra och menar att skolan påverkar morgondagens samhälle genom de attityder och kompetenser eleverna tar till sig. Arbetsplatsförlagt lärande (APL) är en viktig förändring. Eftersom det innebär att

eleverna får känna sig för i olika yrken och vad dessa innebär. Lärlingsutbildning är också planerad men det är inte i denna stund klart hur det ska se ut. Dessa förändringar kan bero på att idag är näringslivet mer involverad i skolan än tidigare och företagen är intresserade av att få välutbildad arbetskraft. Ett annat synsätt på lärlingsutbildning kan vara att elever som inte är teoretiskt lagda får en chans att visa sina praktiska kunskaper. Förändringarna som kommer verkar ha ett vidare synsätt på den enskilda individen och gör kanske att fler klarar av sin gymnasieutbildning.

Av regeringens proposition framgår att motiven till förändringen av gymnasieskolan är att fler ska nå de uppsatta målen och fullfölja en gymnasieutbildning. Det påpekas också att förändringar är nödvändiga för att kunna möta framtidens krav på breda kunskaper och hög specialisering. Dock konstateras att allmänt sett håller den svenska skolan ur ett internationellt perspektiv hög kvalitet, erbjuder stor valfrihet samt stort utbud av utbildningar och kurser. Detta kan kontrasteras mot OECD:s och Skolverkets rapporter om den svenska skolan där Sverige ligger under genomsnittet internationellt sett när det gäller antalet som fullföljer en gymnasieutbildning, var fjärde 20-åring inte har slutbetyg från gymnasieskolan och var tredje når inte kraven för grundläggande behörighet till universitet och högskola. En viss försiktighet kan vara på sin plats vid statistiska jämförelser beroende på hur jämförelserna är gjorda, det kan exempelvis vara så att länder har olika typer av utbildningssystem som kan snedvrیدا resultaten. Men en viss tendens kan ändå skönjas om fler resultat pekar åt samma håll och då kan man fundera på varför regeringens proposition har ett så positivt tonläge om gymnasieskolan, är det för att behålla skenet uppe inför kommande val?

Förändringarna av gymnasieskolan ska följa elva steg och ska leda till en vidareutveckling av dagens programgymnasium. Sammanfattningsvis eftersträvas att utbildningarna helheter ska bli tydligare och starkare. Till vissa av förändringarna kan ideologiska influenser anas. Historia införs som kärnämne i gymnasieskolan och detta är något som de konservativa skulle gilla eftersom de värnar om tradition och kontinuitet. Kanske har skolpolitiker insett att det är viktigt att eleverna får en bakgrund till hur samhället byggdes upp. På det sättet kan det skapas en förståelse till hur dagens samhälle ser ut och varför det ser ut som det gör. En annan influens som kan ha socialistiskt bakgrund är införandet av ett lärlingssystem i gymnasieskolan. Socialisterna menar att de ekonomiska och sociala förutsättningarna skapar olika villkor som de, till skillnad från de konservativa, vill utjämna bl.a. genom utbildning och inkomstutjämning. Införandet av lärlingssystemet i gymnasieskolan kan tolkas som en

socialistisk tanke, därför att de anser att människor har olika förutsättningar och ett lärlingssystem ger möjlighet för elever med andra lärstilar än de rent teoretiska att komma till sin rätt.

Vi har plockat ut åtta områden från det nuvarande och det kommande programmålet, som vi tycker har en koppling till de två ideologierna och dessa har vi konstruerat en figur utifrån (figur 2).

Figur 2. Figuren visar likheter och skillnader mellan det nuvarande programmålet för Samhällsvetenskapsprogrammet och det kommande.

Inslag	1996	2007
”Människan som individ och samhällsvarelse”	Finns	Finns inte
Samarbete mellan olika program/inriktningar	Finns inte	Finns
Samverkan med lokala intressenter	Finns inte	Finns
Krav på anpassning av kärnämnen efter programmet	Finns inte	Finns
Centrala perspektiv	Finns	Finns
Arbetsplatsförlagt lärande (APL)	Möjlighet till APL	Bör genomföra APL
Rubriken ”Skolans ansvar”	Finns	Finns inte
Betoningen på historisk kunskap	Finns	Finns

Den idag vanliga uppdelningen av samhället i antingen det lilla eller stora samhället, visar det sig att i det nuvarande programmålet, där talas det om ”människan som individ och samhällsvarelse”. I det kommande programmålet talas det bara om ”eleven”, elevens ansvar..., elevens möjlighet att..., elevens förmåga... osv. En förflyttning kan påvisas från det stora samhället till fokus på enbart individen. Båda programmålen har tillkommit under en socialistisk regering, men en ideologisk förflyttning kan skönjas, från socialismens betoning av gemenskap till ett liberalistiskt fokus på individen. I det kommande programmålet uppmuntras till samarbete mellan program och inriktningar samt till samverkan med lokala intressenter. Det kan tyckas vara märkligt att det inte redan finns i det nuvarande

programmålet eftersom att det kan tolkas som en socialistisk synvinkel. Nytt är att en tydlig betoning finns på att programmet ska ses som en helhet vilket bl.a. innebär att kärnämnen ska anpassas till programmet. I den här förändringen tycker vi oss se att det socialistiska synsättet där individen ska anpassa sig efter samhället har förändrats till en mer liberalistiskt tänkande där samhället ska anpassa sig efter individen. De centrala perspektiven som ska genomsyra utbildningen som lyfts fram i det nuvarande programmålet är det historiska och det internationella, ytterligare fem perspektiv har tillkommit i det kommande programmålet, däribland entreprenörskap. Detta perspektiv kan eventuellt härledas till att idag är näringslivet mer involverat i skolan än tidigare, till exempel genom arbetsförlagt lärande. I det kommande programmålet har rubriken "Skolans ansvar" försvunnit. Vi tolkar det som en liberal influens eftersom att deras grundsyn är individen har ett eget ansvar. Historia införs som kärnämne och detta tolkar vi som en influens från samhället som helhet snarare än ur en viss ideologisk riktning. Det anses idag som viktigt i samhällsdebatten att ha kunskap om det historiska för att kunna se sammanhang och kunna förstå dagens samhälle.

Dagsläget

I slutarbetet på vår rapport får vi via massmedia veta att den nya gymnasiereformen som vi arbetat med inte kommer att träda i kraft. Den nya regeringen stoppar den och istället ska det göras en total förändring av gymnasieskolan. Den nye skolministern Jan Björklund motiverar detta med att det inte är försvarbart att släppa igenom mindre förändringar för att sedan göra en större förändring. När den nya gymnasieskolan träder i kraft är svårt att säga men skolministern menar att det är bättre att genomförandet tar tid och är ordentligt genomtänkt. Stark kritik kommer bland annat från Svenskt näringslivs expert Jonas Berggren som starkt ifrågasätter Björklunds modell som innebär mindre teoretiska kunskaper på de yrkesinriktade programmen. Berggren menar att det finns behov av högt kvalificerade teoretiska kunskaper i vissa branscher och att det också finns en risk att statusen på vissa yrkesutbildningar sänks. Han menar också att finns det inte teoretiska krav kan det också minska intresset för yrkesutbildningar. Mycket förberedelsearbete har lagts ner i skolor och kommuner inför den nya gymnasieskolan. Detta har kostat tid, kraft och pengar och mycket arbete har omkullkastats. Christina Fahlgren-Lövheim som arbetar som rektor vid Anderstorpsskolan i Skellefteå har arbetat med Gy-07 som expert hos Skolverket. Hon började med förarbetet år 2004 och har arbetat 40 % åt Skolverket med denna reform. Fahlgren-Lövheim beskriver Gy-07 som något spännande, väl genomarbetad och brett förankrad reform där representanter från

skola, näringsliv och högskolor varit inblandade i arbetet. Hon hoppas att den nya regeringen tar till vara det goda tankar som finns och i Skellefteå kommer samarbetet med näringslivet att fortsätta.

Hans Fritzén ombud för Lärarnas Riksförbund menar att det var bra att beslutet om att stoppa reformen kom så snabbt. Han hoppas också att det ska gå lika snabbt att ge direktiv till de utredare som ska planera den nya reformen som ska komma igång senast 2008/2009. Fritzén anser också att det hade varit orätt mot lärarna att arbeta med en reform som ska ändras efter bara några år. Metta Fjelkner är ordförande i Lärarnas Riksförbund och även hon vill att det kommer ett snabbt besked om hur den nya gymnasieskolan enligt den nya regeringen ska se ut. Fritzén och Fjelkner är båda överens om att gymnasieskolan inte håller tillräckligt hög kvalitet idag och att det måste komma förändringar som förbättrar gymnasieskola (Stoltz & Abramson, 2006).

Lite snopet känns det att ha arbetat sig igenom de förändringar som skulle komma och jämföra dessa med det som varit. Det var fler än vi som blev överraskade av detta beslut av den nya skolministern. Nu ska en ny gymnasieskola arbetas fram och enligt Jan Björklund ska detta arbete vara väl genomtänkt och få ta tid. Vad händer om detta arbete inte blir klart förrän det är dags för ett nytt val och ett eventuellt regeringsskifte? Ska då det arbete som läggs ner nu av den nya regeringen skrotas och ännu ett nytt tas fram eller återupptas då det arbete som gjorts med Gy-07 fram igen? Det finns många frågor som dyker upp när ett sådant här beslut kommer då det har gjorts ett stort arbete med de nya förändringar som var tänkta att börja arbetas med till höstterminen 07. Funderingar väcks om det beror på ideologiska skillnader som reformen förkastas eller om det är av andra skäl. En önskan vore att politikerna kunde samarbeta över blockgränserna eller att politiskt oberoende personer skulle kunna arbeta gemensamt med att ta fram material om hur gymnasieskolan ska se ut i framtiden. Arbetet som nu gjorts har kostat tid och pengar och att ta fram nytt material som kanske ska skrotas av en annan regering känns som kapitalförstöring. Det är skattepengar som läggs i sådana här arbeten och vi tycker inte att det är försvarbart att utredning efter utredning utförs utan att det sker någon förändring.

Sedan

Alliansens skolpolitik kräver nya förändringar och vi tror att det kan finnas en oro bland skolpersonal om hur det kommer att bli i framtiden. Det finns flera perspektiv på vilka konsekvenser som de nuvarande läroplanerna har på skolan och de enskilda eleverna. Bengt-Erik Andersson, professor i utvecklingspsykologi menar att det inte finns något intresse av att förändra skolan utan att politikerna vill behålla de gamla strukturerna. Den tidigare generaldirektören för Skolverket Mats Ekholm menar också att förändringsarbetet i skolan inte fungerar. Han menar till skillnad från Ekholm att styrdokumentet och samhället har förändrats men att det är som skolorna bibehåller den gamla strukturen. Skolan är ett område idag som ständigt utsätts för olika förändringar och frågan är om dessa någonsin hinner utvärderas och förankras i skolorna. Det finns de som menar att skolan förändras aldrig trots att läroplaner och styrdokument förändras. Kanske är den krassa verkligheten den att på grund av att det ständigt kommer nya förändringar hinner inte lärare med dessa och då är det lättare att använda sig av det som alltid har fungerat.

I och med den nya regeringen ska en ny gymnasiereform arbetas fram och vad vi har förstått kommer den att innehålla stora förändringar. Socialdemokraterna har fortsatt på sin linje om att det ska vara en skola för alla och att alla ska ha samma förutsättningar då det gäller utbildning. Alliansen vill förändra detta genom att alla inte ska ha tillgång till högskola efter genomgången gymnasieutbildning. Detta menar de ska stärka kvalitén på högskolor och universitet. Den svenska gymnasieskolan har blivit mer likriktad menar alliansen då alla elever idag måste läsa kärnämneskurser. De menar att alla elever måste kunna välja den väg som passar de och kunna lämna gymnasieskolan med slutbetyg oavsett om de valt en yrkesinriktad eller teoretisk utbildning. Individuella programmet ska avskaffas och mer resurser ska läggas på grundskolan. Hur detta ska se ut är svårt att sja om, det kommer alltid att finnas de som inte klarar av grundskolan med godkända betyg. Var skall de eleverna ta vägen? Idag kan de söka det individuella programmet och på det sättet läsa upp betygen för att sedan gå vidare. Det går att få en känsla av A-lag och B-lag då till exempel de som är mer teoretiskt lagda kommer att få ett försprång gentemot de yrkesinriktade eleverna. Idag kan alla gå vidare och läsa på högskola och det finns redan idag grundläggande krav för fortsatta studier vilket medför att det krävs genomgången gymnasieutbildning och godkända betyg. I den nya reformen som den socialdemokratiska regeringen arbetat fram finns högre krav för

gymnasiet. Där finns bland annat kravet på gymnasieexamen som innebär att eleven måste ha godkänt i alla betyg för att få detta.

Det är svårt se utifrån de förslag som alliansen gick ut med under valrörelsen vad som kommer att hända med deras gymnasiereform. Nye skolministern Jan Björklund menar att denna reform måste få ta tid och ska tänkas igenom ordentligt och det är ju bra. Läser man igenom de olika punkterna som berör alliansen förslag på förändringar kan man se att det finns frågetecken kring svaga elever. Frågan är om det räcker med fler insatser i grundskolan för att alla ska klara minst godkänt? Då vi snart ska in i skolans värld och arbeta kommer vi med stort intresse att följa med i vad som händer. Förändringarna kommer att påverka oss och vi kommer att ha skyldighet att följa dessa då de är beslutade av riksdag och regering. Socialdemokraterna har hotat med att om det blir maktskifte om fyra år kommer de i sin tur att riva upp alliansens gymnasiereform. Hur ska lärarna motiveras att göra förändringar när det finns en sådan osäkerhet i skolans värld?

Referenser

Andersson, B-E. (1999). Spräng skiten. I Lytsy, A. & Mellberg, C. (1999). *Större än du nånsin tror*. Stockholm: Fälth & Hässler.

Andersson-Skog, L. & Krantz, O. (2002) *Omvandlingens sekel*. Lund: Studentlitteratur.

1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94, Utbildningsdepartementet, SKOLFS 1994:2, utkom från tryckeriet 14 mars 1994

Carlgren, I. & Marton, F. (2002). *Lärare av i morgon*. Kristianstad: Rabén Prisma.

Ekholm, M. (1999). På rätt väg. I Lytsy, A. & Mellberg, C. (1999). *Större än du nånsin tror*. Stockholm: Fälth & Hässler.

Frykman, J. (1999). Medelklassens indiskreta skola. I Lytsy, A. & Mellberg, C. (1999). *Större än du nånsin tror*. Stockholm: Fälth & Hässler.

Hadenius, S. (2003). *Modern svensk politisk historia*. Stockholm: Hjalmarson och Högberg.

Hudson, C. & Lidström, A. (2002). Elitskola, jämlikhet, marknad. I Andersson-Skog, L. & Krantz, O. (2002) *Omvandlingens sekel*. Lund: Studentlitteratur.

Imsen, G. 1999. *Lärarens värld*. Lund: Studentlitteratur.

Imsen, G. (2000). *Elevens Värld*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, R (2004). *Politiska ideologier i vår tid*. Lund: Studentlitteratur.

Liljeqvist, K. (1999). *Skolan och samhällsutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Lärarens handbok. (2001). Stockholm: Lärarförbundet.

Richardson, G. (2004). *Svensk utbildningshistoria*. Lund: Studentlitteratur.

Internet

Internet 1 - <http://www.skolverket.se/sb/d/1597>. *Så styrs skolan*. (läst 060918).

Internet 2- <http://www.skolverket.se/gy-07>. *Elva steg*. (läst 060907).

Internet 3 - <http://www.skolverket.se/sb/d/438/a/2057>. *Kunskap och kvalitet - elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan* (Prop. 2003/04:140) (läst 060907).

Internet 4 - <http://www.lararnastidning.net/glance.asp>. *Svenska gymnasieelever under snittet*. (läst 061003).

Internet 5 - <http://www.skolverket.se/sb/d/204/a/5273>. *Var fjärde 20-åring saknar slutbetyg från gymnasiet*. (läst 061003).

Internet 6 - <http://www.skolverket.se/sb/d/1324> *Programmål för Samhällsvetenskapsprogrammet*. SKOLFS 1999:12. (läst 060927).

Internet 7 - <http://www.skolverket.se/skolfs?id=1228>. *Förordning om särskilda programmål för gymnasieskolans nationella program*. SKOLFS 2006:12.

Tidningar

Britt- Inger Stoltz. "Näringslivet ifrågasätter Björklunds nya skola", Norra Västerbotten, 13 oktober 2006

Britt- Inger Stoltz. "Bra att beslutet kom så snabbt", Norra Västerbotten, 13 oktober 2006

Göran Abramsson. "Nya gymnasiereformen Gy-07 stoppas", Norra Västerbotten, 13 oktober, 2006

Rothstein, R. "Valet en triumf för socialdemokraterna". Dagens Nyheter. 060920.